

ЕТИКА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У НОВІЙ ПАРАДИГМІ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Т.В. Бондар

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

Сучасний етап цивілізаційного розвитку характеризується численними протиріччями, які виникають між системою суспільного устрою та фундаментальною основою її існування — екосистемою. Системні протиріччя обумовлюють виникнення антагонізму, який можна подолати тільки шляхом формування нової парадигми суспільного розвитку у глобальному масштабі, спрямованої на досягнення сталого розвитку суспільства та справедливий перерозподіл ресурсів у часі. Такий перерозподіл спрямований на забезпечення достатніх умов для життя наступних поколінь та рівномірне використання асиміляційного потенціалу біосфери.

В. Геєць та А. Гриценко [1, с. 8] стверджують, що поточні заходи не вирішать існуючих проблем, якщо не розробити нову ідеологію та стратегію перебудови суспільства. Необхідно також сформувати у людей розуміння кінцевих цілей перебудови.

З огляду на актуальність обраної теми, метою дослідження є визначення засад та основних складових нової парадигми суспільного розвитку, що включають формування концепції та норм індивідуальної відповідальності, а також її інституційного забезпечення. Об'єктом дослідження виступає система сталого розвитку суспільства. Предметом — світоглядні засади та складові парадигми сталого розвитку суспільства, яка заснована на етиці відповідальності.

Для формування нової парадигми розвитку спершу необхідно визначити основні складові системи сталого розвитку. У цьому контексті важливо розглядати сучасний світ як цілісність та складну єдність [2, с. 19]. Це означає, що світ необхідно розглядати як систему, враховуючи фактор відкритості цієї системи та внутрішні взаємозв'язки і взаємовідносини елементів системи. Впливи зовнішніх факторів розглядаються з огляду на стан та зміну структури системи. Важливо ідентифікувати якомога більшу кількість елементів, зв'язків, взаємодій та потоків у системі. Основними складовими елементами системи суспільного розвитку є такі сфери та підсистеми глобальної соціоприродної системи у їх взаємозв'язку та розвитку: глобальна екосистема, організаційно-економічна, соціальна, інформаційна сфери, техносфера. Для забезпечення сталого розвитку постає необхідність визначення закономірності розвитку соціоприродної системи та врахування кожного з її елементів, зв'язків та взаємодій між ними під

час планування суспільного розвитку на будь-якому ієрархічному рівні.

Важливою задачею є визначення основ сталого розвитку. В історичному ракурсі багато вчених розглядали ті чи інші основи розвитку суспільства та пропонували власні парадигми розвитку. Одні вчені схиляються до думки, що основою розвитку є матеріалістичні начала, а інші стверджують, що — це ідеалістичні основи.

Так, Г Хозін [2, с. 23] розуміє майбутнє людства як гуманістичну цивілізацію і пропонує нову парадигму суспільного розвитку. Ключовим чинником розвитку в умовах нової парадигми є триада філософії гуманізму, політики цілісного світу і високої моральності.

Основою розвитку за К. Марксом є матеріальне начало. Разом з тим, він стверджував, що поступово наближаючись до гуманістичної моральності, людство зможе побудувати цивілізацію гармонії, розуму та щастя.

Нова парадигма суспільного розвитку базується на принципово нових засадах, пов'язаними з новими світоглядними настановами, має відповідну ідеологію, потребує формування нових принципів розвитку. Філософським підґрунтям нової концепції повинна стати теза про те, що фундаментальною основою розвитку є ідеалістична основа, яка набуває в сучасних умовах нового змісту.

Засадами нової парадигми розвитку, на нашу думку, мають стати: 1) усвідомлення місця окремої особистості у глобальній соціоприродній системі; 2) визнання ілюзорності необмеженості потреб соціуму. Формування раціональної системи життєзабезпечення; 3) дослідження основ розвитку суспільства на основі діалектики соціальних та природних начал суспільного прогресу; 4) забезпечення інституційних перетворень у суспільстві, становлення інфраструктури всебічного розвитку особистості, формування нової ідеології суспільства.

У світлі наведених вище засад нової парадигми суспільного розвитку у вищій мірі логічним є синтез постнекласичного наукового знання на основі змістовного наповнення смислу життєдіяльності та господарювання соціуму та перехід до принципів розвитку постіндустріального суспільства.

Важливим питанням у контексті розуміння цілісності світу та засад нової парадигми суспільного розвитку є міждисциплінарні дослідження. З цього приводу Г.С. Хозін [2, с. 19] наводить тезу про необхідність взаємодії технократів та гуманітаріїв, що забезпечить врахування довгострокових результатів господарської діяльності.

Основою реалізації нової парадигми розвитку є формування етики відповідальності, що постає імперативом та інституцією сталого розвитку. У джерелі [3] зазначається, що доцільним стає становлення

глобального етосу - нової етичної інфраструктури, яка набуває практичних форм організації. До таких форм організації, згідно з [4], можна віднести етику відповідальності, що трансформується, зокрема, у відповідальність суб'єктів економічної діяльності за стан навколишнього середовища.

Яковенко Т. [5, с. 106] вважає, що сталий розвиток суспільства можливий за умови, «...якщо буде припинено підкорення природи, а замість нього постане планування взаємодії людини з природою на засадах нової етики відповідальності».

Основними складовими нової парадигми є концепція індивідуальної відповідальності за результати будь-якої діяльності чи окремих дій, встановлення нормативних основ відповідальності та інституційних засад її реалізації. Концепція індивідуальної відповідальності є основою формування нової ідеології суспільства. В основу формування концепції індивідуальної відповідальності має бути покладена теза про те, що будь-яка дія має свої наслідки, які через системні зв'язки необхідно враховувати з позицій простору і часу. Врахування з позицій простору означає аналіз впливу індивідуальних дій чи діяльності в цілому на якомога більшу кількість компонентів соціоприродної системи. Врахування з позицій часу означає передбачення характеру та результатів впливу дій та діяльності у часі на компоненти глобальної соціоприродної системи та у цілому на систему. Ось чому спершу необхідно сформуванню нову наукову картину світу на основі системної та синергетичної методологій розвитку, які характеризують постнекласичний етап розвитку науки. Нова наукова картина світу дозволить визначити складові, закономірності та механізми розвитку.

Наступним етапом є формування нової парадигми суспільного розвитку. Зміна парадигми звичайно супроводжується науковими революціями. Тому становлення нової парадигми суспільного розвитку вимагає трансформації системи наукових знань. На цьому етапі формуються вимоги щодо забезпечення системності розвитку та концепція етики відповідальності. Етика відповідальності передбачає формування норм індивідуальної відповідальності у контексті забезпечення сталого розвитку. Постає важливе і складне завдання формування системи норм та правил відповідальної поведінки. Наступним етапом є доведення до суспільної свідомості світ-системного бачення та формування нової ідеології, що є надзвичайно складним завданням без необхідних змін світоглядних основ функціонування суспільства. У цьому контексті важливим завданням є становлення інфраструктури всебічного розвитку особистості. Процес зміни суспільної свідомості є складним і тривалим процесом, що є

важливим для реалізації засад сталого суспільного розвитку.

Важливим етапом є формування практичних форм реалізації етики відповідальності, що означає її інституціоналізацію. Інституціоналізація етики відповідальності означає подальше формування норм та правил відповідальної поведінки кожної особистості та суб'єкта тієї чи іншої діяльності, їх законодавче закріплення, а також створення інституту етики відповідальності. Інститут етики відповідальності передбачає формування та виконання етики відповідальності, а також організаційні основи забезпечення контролю за дотриманням норм індивідуальної та суспільної відповідальності.

Таким чином, зміна світогляду, формування нової парадигми суспільного розвитку та інституціоналізація етики відповідальності покликані забезпечити сталий розвиток суспільства у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Герц В., Гриценко А. Экономика и общество: непознанные грани взаимодействия (Размышления над прочитанным) / В. Герц, А. Гриценко // Экономика Украины. — №3. — 2012. — С. 4-24
2. Хозин Г.С. Призыв к «беспощадному дровосеку» / Г.С. Хозин // Наука и человечество: [доступно и точно о главном в мировой науке]. — [Международный ежегодник]; редкол. А.А. Логунов и др. — М.: Знание, 1991. — 400с. — С. 17 - 23
3. Шайгородський Ю. Глобалізація як універсалізація світу: міф чи реальна загроза національним ідентифікаціям. - Наукові записки / редкол. Ю.А. Левенець (голова) [та ін.] - К., 1997. - С. 91-100
4. Туниця Ю.Ю. Екологічна Конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми. - Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. - 298с.
5. Яковенко Т Принцип відповідальності як еко-етичний імператив сталого розвитку / Т. Яковенко // Наука. Релігія. Суспільство. — №4. — 2010. — С. 102-106

Екзистенційні та комунікативні питання управління: матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Суми, 23-25 січня 2014 р. - Суми: Сумський державний університет, 2014. - Ч.2. - С. 86-90.